Roll No : ....

Total No. of Questions : **12**] [Total No. of Printed Pages : **4**

A–339

B.A. (Part–III) Examination, 2021

SANSKRIT

Paper - I

(काव्य, स्मृति एवं निबन्ध)

Time : 1½ Hours] [*Maximum Marks : **100***

Section–A **(Marks : 2 × 10 = 20)**

Note :– Answer all *ten* questions (Answer limit **50** words). Each question carries **2** marks.

(खण्ड–अ) **(अंक : 2 × 10 = 20)**

नोट :– सभी **दस** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **50** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **2** अंक का है।

Section–B **(Marks : 8 × 5 = 40)**

Note :– Answer any *five* questions out of seven (Answer limit **200** words). Each question carries **8** marks.

(खण्ड–ब) **(अंक : 8 × 5 = 40)**

नोट :– सात में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **200** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **8** अंक का है।

Section–C **(Marks : 20 × 2 = 40)**

Note :– Answer any *two* questions out of four (Answer limit **500** words). Each question carries **20** marks.

(खण्ड–स) **(अंक : 20 × 2 = 40)**

नोट :– चार में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **500** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **20** अंक का है।

खण्ड–अ प्रत्येक 2

1. सर्वे प्रश्ना: अनिवार्या: सन्ति। केषाञ्चित् **पञ्च** प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत।

   (i) हिमालय: कुत्र स्थित: ?

   (ii) सिद्धा: वृष्टिभि: उद्वेजिता: कस्य श्रृंगाणि आश्रयन्ते ?

   (iii) के मृषा प्रवक्तुं न इच्छन्ति ?

   (iv) वनेचर: क: आसीत् ?

   (v) दशकुमारचरितस्य अष्टमोच्छ्वासे कस्य चरित्रं चित्रितम् ?

   (vi) अनन्तवर्मण: पितु: क: आसीत् ?

   (vii) कीदृशं धनं दायादानं न भवेत् ?

   (viii) औरस: पुत्र: क: भवति ?

   (ix) सर्वे प्राचीनग्रंथा: वेदाश्च कस्यां भाषायां सन्ति ?

   (x) कीदृशं पुरुषं लक्ष्मी उपैति ?

खण्ड–ब प्रत्येक 8

केषाञ्चित् **पञ्च**प्रश्नानाम् उत्तराणि देहि–

2. अधोलिखितेषु श्लोकेषु कयोश्चिद् **द्वयो**: सप्रसंगव्याख्या कार्या–

   (i) अनन्तरत्नप्रभवस्य यस्य, हिमं न सौभाग्यविलोपि जातम्।
   एको हि दोषो गुणसन्निपाते, निमज्जतीन्दो किरणेष्विांक:॥

   (ii) तां हंसमाला: शरदीव गंगा महौषधिं नक्त मिवात्मभास:।
   स्थिरोपदेशामुपदेशकाले प्रपेदिरे प्राक्तनजन्मविद्या:॥

   (iii) गुरु: प्रगल्भेऽपि वयस्यतोऽस्यास्तस्थौ निवृत्तान्यवराभिलाषा:।
   ऋते कृशानो र्नहि मन्त्रपूत मर्हन्ति तेजांस्य पराणि हव्यम्॥

3. अधोलिखितेषु श्लोकेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** सप्रसंगव्याख्या कार्या–

(i) विद्याय रक्षान् परितः परेतरानशंकिताकारमुपैति शंकितः।
क्रियापवर्गेष्वनुजीविसात्कृताः कृतज्ञतामस्य वदन्ति सम्पदः॥

(ii) प्रलीनभूपालमपि स्थिरायति प्रशासदावारिधि मण्डलं भुवः।
स चिन्तयत्येव भियस्त्वदेष्यतीरहोदुरन्ता बलवद्विरोधिता॥

(iii) अवन्ध्यकोपस्य विहन्तुरापदां भवन्ति वश्याः स्वयमेव देहिनः।
अमर्षशून्येन जनस्य जन्तुना न जातहार्देन न विद्विषादरः॥

4. अधोलिखितेषु **द्वयोः** गद्यांशयोः अनुवादः करणीयः।

(अ) बुद्धिहीनो हि भूभृदत्युच्छ्रितोऽपि परैरध्यारूह्यमाणमात्मनं न चेतयते। न च शक्तः साध्यं साधनं वा विभज्य वर्तितुम्। अयथावृत्तश्च कर्मसु प्रतिहन्यमानः स्वैः परश्च परिभूयते। न चावज्ञातस्यस्या प्रभवति प्रजानां योगक्षेमाराधनाय। निर्मर्यादाश्च लोका लोकाभितोऽमुतश्च स्वामिनमात्मानं च भ्रंशयेयुः।

(ब) वाक्यारूष्यं दण्डो दारुणो दूषणानि चर्थानामेव यथावकाशमौपकारिकाणि। नहि मुनिरिव नरपतिरूपशमरीतरभिभवितुमरिकुलमलम्, अवलम्बितुं च लोकतन्त्रम् इति। असावपि गुरुदेशमिवात्यादरेण तस्य मतमन्वर्त्तत।

(स) "अद्य दृष्टो दुःस्वप्नः। दुःस्थाग्रहाः, शकुनानि चाशुभानि। शान्तयः क्रियन्ताम्। सर्वमस्तु सौवर्णमेव होमसाधनम्। एवं सति कर्म गुणवद् भवति। ब्रह्मकल्पा इमे ब्राह्मणाः। कृतमेभिः स्वस्त्ययनं कल्याणतरं भवति। ते चामी कष्टदारिद्र्या बह्वपत्या यज्वानो वीर्यन्तश्चाद्याप्यप्राप्यप्रतिग्रहाः। दत्तं चैभ्यः स्वर्ग्यमायुष्यमरिष्टनाशनं च भवति।" इति बहु-बहु दापयित्वा तन्मुखेन स्वयमुपांशु भक्षयन्ति॥

5. अधोलिखितेषु कयोचिद् **द्वयोः** सप्रसंग व्याख्या कार्या–

(क) पितृद्रव्याविरोधेन यदन्यस्वयमर्जितम्।
मैत्रमौद्वाहिकं चैव दायादानां च तद्भवेत्॥

(ख) अपुत्रेण परक्षेत्रे नियोगोत्पादितः सुतः।

उभयोरप्यसौ रिक्थी पिण्डदाता च धर्मतः॥

(ग) पितृमातृपतिभ्रातृदत्तमध्यग्न्युपागतम्।

आधिवेदनिकाद्यं च स्त्रीधनं परिकीर्तितम्॥

6. किरातार्जुनीयमहाकाव्यस्य द्रौपद्याः चरित्रचित्रणं कुरुत।

7. कुमारसम्भवस्य प्रथमसर्गस्य सारं लिखत।

8. **एक**स्मिन् विषये संस्कृतभाषायां निबन्धः लेखनीयः—

(अ) महाकविर्भारविः।

(ब) राष्ट्रिय-एकताया मूलं संस्कृतम्।

(स) उपमा कालिदासस्य।

खण्ड–स प्रत्येक 20

अधोलिखितेषु कयोश्चिद् **द्वयोः** सविस्तारं वर्णनं कुरु—

9. कुमारसम्भवस्य प्रथमसर्गानुसारेण हिमालयवर्णनं कुरुत।

10. याज्ञवल्क्यस्मृतेः पठितदायभागप्रकरणस्य विषयवस्तुनः विवेचनं कुरु।

11. दशकुमारचरितस्य अष्टमोच्छ्वासस्य कथासारः लिखत।

12. **एक**स्मिन् विषये संस्कृतभाषायां निबन्धः लेखनीयः—

(अ) भारवेरर्थगौरवम्।

(ब) दण्डिनः पदलालित्यम्।

(स) अद्वैतवेदान्तस्य मायावादः।

(द) कालिदासस्य सर्वस्वमभिज्ञानशाकुन्तलम्।